

**Riksstyrelsens förslag till
Naturskyddsföreningens framtidsstrategi
2024–2027
remiss 11 november – 8 januari**

Vi har kraft att förändra!

Mänskligheten står inför stora utmaningar. Klimatkrisen och naturkrisen är bägge akuta och sammanflätade med varandra. Dessa kriser förstärks ytterligare av fortsatt spridning av miljögifter, vilket medför stora risker för såväl ekosystem som hälsa. Sammantaget innebär det att vi står inför en akut trippelkris som kräver snabba, gemensamma och resoluta åtgärder om vi ska kunna uppnå Naturskyddsföreningens vision "En hållbar framtid på en frisk och levande planet".

Koncentrationen av växthusgaser i atmosfären fortsätter att öka och de negativa konsekvenserna av en ökad medeltemperatur påverkar redan människor över hela världen. Resurssvaga grupper och låginkomstländer drabbas hårdast. Aldrig tidigare i mänsklighetens historia har arter dött ut i en så snabb takt som nu. Den biologiska mångfalden och hela ekosystem på land och i vatten riskerar att kollapsa. Överexploatering av planetens resurser och tillverkning av och spridning av miljögifter fortsätter.

Samtidigt har mänskligheten idag en mycket stor samlad kunskap om miljön och hur vi kan leva i harmoni med naturen. Vi har makten och möjligheten att avgöra framtiden för kommande generationer djur, växter och människor. Naturskyddsföreningens uppgift är att stå upp för naturen och ett gott liv inom planetens gränser. Vi måste också säkra alla människors rätt till deltagande i beslut som rör dem och deras möjlighet att ställa ansvariga till svars när miljö- och mänskliga rättigheter kränks. I tider av kriser och ökad polarisering utmanas demokratiska värden och grupper riskerar att ställas mot varandra. I takt med att klimatförändringarna blir alltmer kännbara kan och bör miljörörelsen spela en viktig roll och fungera som en samlande kraft. Hanteringen av globala kriser på senare tid har tydligt visat hur vi människor, när det behövs som mest, kan gå samman för att snabbt lösa problem och uppfylla gemensamma mål. Snabba förändringar i vår omvärld, digitalisering och en ökad hastighet i informationsspridning innebär ett ökat behov av flexibilitet och möjlighet att byta strategi när miljöutmaningarna behöver lösas i en ny kontext. Samtidigt kräver ett framgångsrikt miljöarbete långsiktighet, tålamod och ihärdighet. En nyckel är det förtroende som byggs över tid, baserat på god kunskap och dialog.

Den akuta klimat- och naturkrisen påkallar ett starkt, modigt och brett miljöengagemang. Naturskyddsföreningen är Sveriges största och mest inflytelserika miljöorganisation som sedan 1909 sprider kunskap, bildar opinion och påverkar beslutsfattare – lokalt, regionalt, nationellt och internationellt. Vi är en folkrörelse som utgör en naturlig hemvist för miljöengagerade i hela landet och som ger många människor möjlighet att bedriva påverkansarbete och utveckla sin kärlek till naturen. Genom att stötta och samarbeta i den globala miljörörelsen bidrar vi till ett starkare deltagande och genomslag för frågor som rör hållbar utveckling lokalt och globalt. Naturskyddsföreningen står upp för miljöförsvare som världen över kämpar för hållbara samhällen, och som på grund av sitt arbete utsätts för hot och våld. Med medlemmar över hela landet, lokal förankring i nästan varje kommun och många engagerade eldsjälar, bidrar Naturskyddsföreningen till konkreta lösningar för en hållbar framtid på en frisk och levande planet. Tillsammans har vi kraft att förändra!

Vi är Naturskyddsföreningen

Vår vision

En hållbar framtid på en frisk och levande planet.

Vår roll

- Naturskyddsföreningen är Sveriges största och mest inflytelserika miljöorganisation. Vi är en demokratisk, medlemsbaserad förening som driver viktiga natur- och miljöfrågor lokalt, regionalt, nationellt och internationellt.
- Vi har en unik kraft som folkrörelse. och vill vara en naturlig hemvist för alla miljöengagerade. Vi finns över hela landet och verkar på alla nivåer i samhället.
- Vi har en bred och djup kompetens grundad i vetenskap och fakta. Vi väcker engagemang för naturen, utbildar och sprider kunskap om miljöfrågor, verkar för skydd och vård av värdefull natur, skapar opinion samt påverkar, granskar och utkräver ansvar av makthavare och lagstiftare.
- Vi verkar för en hållbar konsumtionskultur samt förändrade normer och beteenden och tror att verklig förändring bygger på solidaritet i hela samhället, mellan generationer och mellan länder.
- Vi bidrar till konkreta lösningar för ett modernt, miljöanpassat samhälle på en frisk och levande planet.
- Vi samarbetar med nätverk, organisationer och företag i Sverige, EU och världen för att möta framtidens stora miljöutmaningar.

Vår framtidsstrategi

Framtidsstrategin är Naturskyddsföreningens verksamhetsriktlinjer för perioden 2024–2027¹. Det är ett visionärt dokument som anger vår långsiktiga och övergripande inriktning samt bestämmer och tydliggör prioriteringarna för riksföreningens arbete. Riksföreningens prioriterade verksamhet under fyraårsperioden beskrivs i fem övergripande målområden som konkretiseras med ett antal inriktningsmål. Dokumentet innehåller också fem förändringsmetoder som beskriver hur vi arbetar för att uppnå våra mål. Framtidsstrategin anger hur riksföreningens arbete ska prioriteras för att på bästa sätt möta miljöutmaningarna och skydda naturen. Den vägleder hela föreningen och beskriver vilka frågor riksföreningen prioriterar, på lokal nivå genom stöd till kretsar (våra lokalföreningar) och länsförbund, på nationell nivå genom att bland annat påverka makthavare i Sverige och EU samt på internationell nivå genom föreningens internationella program. Riksföreningen stöttar medlemmar, kretsar och länsförbund inom ramen för framtidsstrategins prioriteringar, men ger även grundbidrag och stöd för annan viktig verksamhet.

De olika nivåerna som beskrivs i dokumentet utgår från politiska nivåer för beslutsfattande:

- Lokal nivå beskriver verksamhet i och påverkan på kommuner, regioner och andra lokala och regionala makthavare. Ett betydande påverkansarbete sker också gentemot länsstyrelserna.
- Nationell nivå beskriver verksamhet och påverkan på politiker och andra makthavare nationellt och inom EU. Anledningen till att EU räknas till nationell nivå är för att EU:s regelverk till stor grad styr svensk politik och lagstiftning. Svenskar är dessutom EU-medborgare och röstar i EU valen.
- Internationell nivå beskriver verksamhet och frågor som ligger utanför Sveriges och EU:s gränser eller beslutsfattande och den verksamheten sker främst via vårt internationella program tillsammans med andra organisationer och nätverk.

Utifrån framtidsstrategin beslutar riksstyrelsen om mätbara mål och verksamhetsplaner som styr rikskansliets dagliga arbete². Riksstyrelsen har som uppdrag att stimulera och underlätta för länsförbund och kretsar att engagera sig för föreningens mål i framtidsstrategin. På det viset lägger framtidsstrategin grunden för föreningens kraftsamling och mobilisering. Den ska vara en inspiration för ideellt engagerade, förtroendevalda och anställda.

¹ Naturskyddsföreningen riksstämman ska enligt stadgarna besluta om verksamhetsriktlinjer. Framtidsstrategin 2024–2027 är de fyraåriga verksamhetsriktlinjer som föreningen beslutar om på riksstämman 2023.

² Andra dokument som styr rikskansliets arbete är de policyer och positionspapper som fastslår föreningens ståndpunkter i olika sakfrågor.

Våra prioriteringar 2024–2027

Framtidsstrategin innehåller fem övergripande målområden. Målområdena 1–3 beskriver den utveckling och de förändringar som Naturskyddsföreningen vill se för att möta klimat- och naturkrisen. Målområde fyra lyfter fram de redskap som krävs för att nå ett hållbart samhälle inom ramen för planetens gränser. Det femte målområdet beskriver hur Naturskyddsföreningen ska bli en ännu starkare och mer inflytelserik organisation och för att lyckas nå målområde 1–4. Målområdena relaterar även till flera av de globala målen för hållbar utveckling och de svenska miljökvalitetsmålen. Inom varje övergripande målområde finns inriktningsmål som visar hur riksföreningen ska prioritera sitt arbete under perioden 2024–2027.

Målområde 1: Rättvis klimatomställning och giftfri miljö

Introduktion

Mänsklig aktivitet leder till såväl klimatförändringar som förorening av luft, vatten, mark och mat. De globala utsläppen av växthusgaser fortsätter att öka, trots kunskap om de katastrofala konsekvenserna och trots internationella och nationella beslut och utfästelser om utsläppsminskningar. Samtidigt har utsläppen av miljö- och hälsofarliga ämnen, som förstör natur och ekosystem och ger upphov till en rad olika hälsoproblem, nått en kritisk nivå. Dessa ämnen kan transporteras lång väg med luft- och vattenströmmar, vilket gör att miljögifter hittas överallt på jorden och i alla människor.

För att nå Parisavtalets målsättningar och hantera dess rättvisepprinciper måste de globala utsläppen ha halverats senast år 2030 och nå nära noll 2045. I Sverige behöver utsläppen vara nära noll redan 2030 och de utsläpp Sverige ger upphov till i andra länder, genom konsumtion och resor, behöver vara nära noll senast 2040.

För att nå hit krävs en genomgripande samhällsförändring. Utsläpp och resursanvändning från produktion och konsumtion behöver minska i alla led, genom både förändrade beteenden och teknikskiften.

Det krävs en snabb omställning till ett fossilfritt, flexibelt och hundra procent förnybart energisystem som tillgodoser alla människors energibehov och som tar hänsyn till biologisk mångfald och resursanvändning. För att uppnå detta krävs energieffektivisering, minskad energianvändning och utfasning av fossila energikällor. En omställning av transportsystemet innebär ökad transporteffektivitet, hållbar samhällsplanering och hållbara drivmedel. Ett pålitligt och väl utbyggt järnvägsnät i Sverige och EU kan bidra till att minska flygtransporterna.

Förutom utsläppsminskningar i samtliga sektorer krävs ett ökat upptag av koldioxid från atmosfären genom naturbaserade klimatlösningar och kraftigt ökade kolsänkor både på land och i vatten.

Klimatkrisen drabbar hela samhällen, men resurssvaga grupper, låginkomstländer och unga är särskilt utsatta. Strukturell diskriminering och maktobalans gör också att flickor, kvinnor och urfolk ofta drabbas särskilt hårt av klimatförändringarnas konsekvenser. Omställningen behöver vara rättvis, både mellan och inom länder. Det betyder bland annat att länder med höga historiska utsläpp, som Sverige, måste gå före genom att nå ambitiösa klimatmål, arbeta aktivt för att minska de utsläpp som uppstår i andra länder på grund av vår konsumtion, och samtidigt bidra med finansiering och lösningar till andra länder. Att omställningen är och upplevs som rättvis är en förutsättning för att den ska få demokratiskt stöd. Därför är det viktigt att de grupper som drabbas värst är med och utformar lösningar och får sina rättigheter tillgodosedda.

Miljögifter förorenar både naturen och oss själva, med allvarliga konsekvenser för ekosystem och människors hälsa. Användningen av bekämpningsmedel har drastiskt minskat antalet insekter och därmed naturens förmåga till pollinering. Spridningen av PFAS, dioxiner och andra miljögifter har gjort fisken i många sjöar ohälsosam att äta, och lett till att dricksvatten måste renas.

Utsläpp av hormonstörande ämnen och läkemedelsrester försämrar många arters reproduktion och påverkar deras beteenden negativt. Även människor påverkas av miljögifter, med ökad risk för olika negativa hälsoeffekter.

För att minimera utsläppen av miljögifter behöver produktions- och konsumtionskedjorna göras giftfria och ingå i slutna kretslopp. Användningen av farliga kemikalier och bekämpningsmedel behöver minska kraftigt och ersättas av mindre farliga alternativ samt att nödvändiga miljöfarliga ämnen, såsom läkemedel, inte ska släppas ut i naturen. För att kunna göra medvetna val måste information om kemikalieinnehållet i material, varor, bekämpningsmedel och läkemedel finnas tillgängliga. Denna transparens är nödvändig för att vi ska kunna skapa en ekonomi med resurseffektiva materialflöden som också är giftfria. Förorenade områden måste saneras och återställas, och förorenaren ska betala för de kostnader som utsläppen har orsakat.

Inriktningsmål

1.1 Fossilfritt, flexibelt och förnybart energisystem

För att klimatomställningen ska vara möjlig och ske på ett hållbart sätt är ett förnybart och flexibelt energisystem en grundförutsättning. Naturskyddsföreningen ska driva på för att energisystemet ställs om genom att all fossil energi fasas ut, energianvändningen effektiviseras, och hållbar och förnybar energiproduktion och infrastruktur byggs ut med hänsyn till biologisk mångfald och resursanvändning.

1.2 Effektiva och hållbara transporter

Omställningen till ett transporteffektivt samhälle behöver påskyndas för att utsläppen från transportsektorn i Sverige ska nå nära noll till 2030. Naturskyddsföreningen ska driva på för att transportsektorn ställs om, så att trafik effektiviseras bort och mer hållbara transportslag och drivmedel gynnas.

1.3 Kraftigt minskade växthusgasutsläpp från produktion och konsumtion av varor och tjänster

Utsläppen från industrin och från konsumtion av varor och tjänster måste minska kraftigt i närtid, till nära noll senast 2030 för de svenska inhemska utsläppen och nära noll senast 2040 för våra konsumtionsbaserade utsläpp. Naturskyddsföreningen ska verka för skärpta klimatmål, och styrmedel och åtgärder för att snabbt minska utsläppen i alla sektorer.

1.4 Naturbaserade klimatlösningar och minskade utsläpp från areella näringar

För att bromsa den globala uppvärmningen krävs naturbaserade klimatlösningar, vilket inkluderar dels åtgärder för att minska utsläpp från och öka kolsänkan i ekosystemen, genom skydd och restaurering, dels ett mer naturnära bruk av skog, jordbruksmark, hav och vatten. Naturskyddsföreningen ska driva på för funktionella och hållbara lösningar som bidrar till att öka kolsänkan och som samtidigt respekterar och inkluderar urfolks och lokalsamhällens rättigheter och kunskap.

1.5 Starkare reglering av hälso- och miljöfarliga ämnen

Utsläppen av hälso- och miljöfarliga ämnen från samtliga källor ska minska och de farligaste ämnena förbjudas. Naturskyddsföreningen ska driva på för lagstiftning och ekonomiska

styrmedel som leder till att utsläpp av miljögifter upphör och att näringslivet minimerar användningen och tillverkningen av farliga ämnen.

1.6 Giftfri miljö

Halterna av miljögifter i luft, mark och vatten ska minska. Naturskyddsföreningen ska arbeta för krav på vetenskapligt satta gränsvärden för miljögifter i naturen, livsmedel, varor och material, att förorenad mark saneras, dricks- och avloppsvatten renas samt att informationen om kemikalier i material, varor, bekämpningsmedel och läkemedel görs tillgänglig i alla led.

Målområde 2: Livskraftig natur i skog och mark

Introduktion

Naturkrisen är en vår tids stora ödesfrågor. I snabb takt försvagar vi och förstör ekosystemen. Aldrig tidigare i mänsklighetens historia har arter dött ut i så snabb takt som nu. Globalt har tre fjärdedelar av den landbaserade miljön förändrats på grund av mänsklig aktivitet. Ungefär en miljon av totalt åtta miljoner kartlagda arter är hotade, och i Sverige hotas var tionde djur- och växtart.

På längre sikt påverkas förutsättningarna för hela vår existens. Ekosystemen förser oss med mat, rent vatten, träråvara och andra produkter, liksom möjlighet till rekreation och andliga värden. Försvagade ekosystem är dessutom känsligare för störningar såsom översvämningar och stormar, som blir allt vanligare i och med att klimatet förändras. Därför förstärker natur- och klimatkrisen varandra. Mekanismerna verkar tvärtom också: Väl fungerande ekosystem har till exempel en större förmåga att binda in och lagra kol, och bidrar därmed till att begränsa klimatförändringarna. På land orsakas naturkrisen framför allt av ohållbar markanvändning. För att stoppa den pågående förlusten av biologisk mångfald är det därför hög tid att ställa om jord- och skogsbruket, samt att minimera irreversibla ingrepp i naturen, såsom gruvor, som inte går att göra ogjorda.

Den globala avskogningen är omfattande och måste upphöra. Skogar försvinner i snabb takt, vilket inte bara hotar den biologiska mångfalden, utan även många av skogens andra värden. Utvecklingen är mindre allvarlig i områden som innehas eller förvaltas av urfolk. Ett naturnära skogsbruk skapar friska och motståndskraftiga hem för skogslevande arter. Det ger dessutom goda förutsättningar för en lång rad ekosystemtjänster utöver virkesproduktion som till exempel rekreativsmöjligheter, matproduktion och vattenrening. Dessutom brådskar det att se till att områden med höga naturvärden får ett funktionellt och långsiktigt skydd.

Ekologisk odling leder till större biologisk mångfald och lägre halter av miljögifter i ekosystemen. Ett motståndskraftigt ekosystem med hög biologisk mångfald utgör basen för ett klimatanpassat och produktivt lantbruk, vilket borgar för tryggad livsmedelsförsörjning och ökad matsuveränitet. För att begränsa lantbrukets negativa påverkan på klimatet behövs ett minskat matsvinn och en övergång till en mer växtbaserad kost. I Sverige behövs fler blommande gräsmarker för att stärka den biologiska mångfalden i odlingslandskapet. Därför behöver vi både mer naturbete och en förändrad skötsel av vägkanter och grönområden i städer.

Förstörda livsmiljöer, miljögifter, exploatering och ett förändrat klimat har lett till att vissa arter är hotade och behöver särskilda åtgärder för att deras överlevnad ska tryggas. I Sverige gäller det bland annat våra stora rovdjur, arter som är beroende av gamla urskogar och hävdberoende arter i odlingslandskapet. Restaureringsbehovet av stora delar av ekosystemen, både i Sverige och globalt, är omfattande. Genom att arbeta med paraplyarter, skyddas övriga känsliga arter i samma område.

Gruvdrift innebär irreversibla skador på miljön. Genom att minska efterfrågan på jungfruliga råvaror begränsas behovet av nya gruvor, vilket kan åstadkommas genom minskad konsumtion eller genom att ersätta mineraler och metall med andra material. Det behövs dessutom nya affärsmodeller för att öka både återvinnings- och återbruk av metaller och mineraler.

Inriktningsmål

2.1 Ett hållbart nyttjande och ett funktionellt skydd av skogen

Skogsbruket ska ställa om till ett naturnära skogsbruk, avskogningen stoppas och skyddsvärda skogar ges ett långsiktigt funktionellt skydd. Naturskyddsföreningen ska arbeta för att skogsbruket ska ställas om, för förbättrad skogsförvaltning, att skogsberoende urfolks rättigheter respekteras, för skogens möjligheter till att motverka effekterna av klimatförändringen, att skydds- och restaureringstakten i skogen ökar, samt att hållbara värdekedjor främjas.

2.2 Ett rikt odlingslandskap och hållbara matsystem

Matsystemen ska vara hållbara och jordbruket ska bedrivas i enlighet med agroekologiska principer som främjar en rik biologisk mångfald och minimerar negativa effekter på ekosystem och klimat. Naturskyddsföreningen ska verka för goda förutsättningar för lantbrukets omställning, bättre förutsättningar för småbrukare, hållbara värdekedjor, samt för ökade satsningar på naturbete och hävdberoende gräsmarker.

2.3 En gynnsam bevarandestatus för alla landlevande arter

Alla landlevande arter ska nå en gynnsam bevarandestatus. Naturskyddsföreningen ska verka för att stärka populationer av hotade arter och deras livsmiljöer, i Sverige med särskilt fokus på praktiskt naturvårdsarbete och rovdjur.

2.4 En minskad negativ påverkan av gruvdriften och resurseffektiva värdekedjor

Gruvdrift medför alltid negativa konsekvenser på miljön. Naturskyddsföreningen ska verka för ett helhetsgrepp genom hela värdekedjan för att i möjligaste mån hitta alternativ till gruvor, genom att minska efterfrågan på metaller och mineral, öka återbruk, återvinning och annan sekundär utvinning, samt att minimera gruvdriftens negativa effekter på människa och miljö.

Målområde 3: Livfulla vatten från källa till hav

Introduktion

Världens havs- och vattenområden exploateras och utarmas i alarmerande fart. Många fiskbestånd är redan maximalt utnyttjade eller överutnyttjade. Klimatförändringarna driver på förlusten ytterligare och till exempel korallrev och skaldjur har svårt att klara sig i varmare och surare vatten.

Dikningar, sjösänkningar och dämningar har förändrat vattnets utbredning i landskapet och därmed har livsmiljön för många sötvattensarter drastiskt minskat. Det har även medfört att naturens förmåga att ta hand om till exempel näringsämnen och plötsliga skyfall har minskat och att risken för vattenbrist har ökat. Havs- och vattenområden, inklusive grundvattnet, påverkas också negativt av skogs- och jordbruk, mineralutvinning, industrier, vattenkraftverk, avfall och avloppsvatten från hushåll. I förlängning utgör förorenat vatten ett hot mot alla världens ekosystem. Östersjön är särskilt utsatt på grund av långvarigt överfiske, övergödning och utsläpp av miljögifter.

Vatten är en förutsättning för allt liv på vår planet. Från källa till hav utgör vattnet ett sammanhängande system. Sötvattnet i våra sjöar och vattendrag utgör endast 0,07 procent av allt vatten på jorden, men är helt livsavgörande. Haven producerar hälften av det syre vi andas och fungerar som en termostat för planeten. Tre miljarder människor lever i kustnära samhällen, och fisk är en viktig näringskälla för en stor del av jordens befolkning.

För att ekosystemen i havs- och vattenområden ska vara livskraftiga måste industriella och miljöskadliga verksamheter kraftigt begränsas. Ett skonsamt och småskaligt fiske och vattenbruk som främjar matsuveränitet och fattigdomsbekämpning är en grundbult för en hållbar utveckling. Fiskeripolitiken ska vara transparent och rättvis, och förvaltningen ska vara ekosystembaserad. Den biologiska mångfalden i världens havs- och vattenområden ska stärkas och hotade arter skyddas. Ett nätverk av fler adekvat skyddade områden behövs, som är skyddade på riktigt. Havs- och vattenområdenas nyckelroll för klimatet måste uppmärksammas och viktiga kollagrande ekosystem återställas. Vi behöver återskapa våtmarker, som kan lagra kol, förhindra översvämningar och bli till livsmiljöer åt en mängd växt- och djurarter. Utsläpp av näringsämnen och föroreningar ska minimeras så att god vattenkvalitet kan uppnås. Internationellt krävs ökad samförvaltning av världens havs- och vattenområden som garanterar urfolk och lokalsamhällens, och särskilt kvinnor och ungas, meningsfulla deltagande. Vid exploatering av havs- och vattenområden och deras resurser, ska urfolk och lokalsamhällens rätt till fritt informerat samtycke respekteras.

Inriktningsmål

3.1 Hållbart nyttjande av hav och funktionella skyddade havsområden

Haven ska nyttjas hållbart med minimal påverkan på ekosystemen, och värdefulla havsområden ska ges ett starkt och långsiktigt skydd. Naturskyddsföreningen ska arbeta för en hållbar resurs- och områdesanvändning i havet, inklusive ett rättvist och jämställt fiske, skydd av värdefulla havsområden och för att minska skador från exploatering, samt för att öka havets kapacitet som kolsänka och att minska tillförseln av skadliga ämnen.

3.2 Hållbart nyttjande och skydd av sötvatten och dess biologiska mångfald

Den biologiska mångfalden ska stärkas i sjöar och vattendrag, och sötvatten ska nyttjas utifrån de lokala förutsättningarna utan att förorenas. Naturskyddsföreningen ska verka för hållbar resursanvändning i sötvattensmiljöer, minskad tillförsel av näringsämnen och föroreningar, fria vandringsvägar samt skydd och återställande av naturliga livsmiljöer.

3.3 Fler våtmarker och skyddade strandzoner

Våtmarker ska öka i utbredning och strandzoner skyddas för att värna den biologiska mångfalden, begränsa klimatpåverkan samt stärka förmågan till klimatanpassning.

Naturskyddsföreningen ska verka för ett starkt strandskydd och att fler våtmarker återställs i både skog och odlingslandskap.

3.4 Livskraftiga bestånd av vattenlevande arter

Livskraftiga ekosystem i havs- och sötvattensmiljöer måste skyddas. Naturskyddsföreningen ska arbeta för att hotade arter och ekosystem skyddas och bekämpa invasiva främmande arter.

Målområde 4: Miljöklora människor i hållbara samhällen

Introduktion

Utvinning och bearbetningen av råvaror, bränsle och livsmedel svarar för mer än hälften av koldioxidutsläppen globalt och för 90 procent av förlusten av biologisk mångfald. Därför måste vi ställa om våra samhällssystem för att rädda de livsuppehållande systemen på planeten – vare sig det handlar om klimatförändringen, skadorna på vitala ekosystem eller utarmningen av många naturresurser. Ett hållbart samhälle förutsätter även en levande demokrati och starka regelverk som skyddar miljön och mänskliga rättigheter.

Det behövs miljöklora människor som är aktiva medskapare av hållbara konsumtionskulturer för att ett hållbart och solidariskt globalt samhälle inom de planetära gränserna ska bli verklighet. Attityder, tankesätt och levnadsvanor måste förändras. Vi behöver använda vår förmåga till innovation och nytänkande. Samhällssystem och ekonomiska ramvillkoren måste förändras för att möjliggöra den omställning av samhället som krävs. För att bättre skydda miljön och människors hälsa måste också lagstiftning för produktion, varor och material bli skarpare. Det krävs forskning och styrmedel för att uppnå hållbara livsstilar och en hållbar konsumtionskultur

Eftersom ekosystemen sätter ramarna för vårt samhälles utveckling, krävs en lägre, mer effektiv och hållbar resursanvändning. Det kräver att samhällsekonomin utvecklas i den riktningen genom till exempel styrmedel som främjar hållbara affärsmodeller och styr bort från det ohållbara. Sådana verktyg är ett miljöstyrande skattesystem, välfungerande producentansvar och miljömärkning. Investeringar, liksom utvecklingssamarbete och stöd till utlandsinvesteringar, ska ske hållbart. Människor som lever i utsatthet ska ha tillgång till varor och tjänster som minskar fattigdomen och vars användning samtidigt ger ett hållbart nyttjande av naturens resurser.

Kunskap om naturen och hur människor, djur och växter är beroende av friska ekosystem är avgörande för denna förändring. Det är också insikten om att naturen har egna, självständiga rättigheter som måste försvaras, och att det ytterst gynnar även oss människor. Traditionell kunskap om natur och miljö ska respekteras.

En förutsättning för ett hållbart samhälle är en grön stadsplanering samt fungerande infrastruktur och andra samhällstjänster som förbättrar livsvillkoren på landsbygden.

Inriktningsmål:

4.1 Hållbara konsumtionskulturer

Produktion och konsumtion behöver förändras för att möta alla människors rätt till ett hållbart liv, samtidigt som vi ska uppnå en hållbar förvaltning och ett effektivt nyttjande av naturresurser. Naturskyddsföreningen ska verka för att hållbara konsumtionskulturer utvecklas så att den totala resursanvändningen minskar.

4.2 Hållbar ekonomi

Den globala ekonomin måste rymmas inom de planetära gränserna och samhällsekonomisk utveckling måste ske med en rättvis fördelning av bördor och nyttor. Naturskyddsföreningen ska arbeta för regleringar och styrmedel som styr bort kapital och investeringar från

verksamheter och affärsmodeller som orsakar klimat- och naturkrisen, till dem som bidrar till att lösa den.

4.3 Kunskap om hållbar utveckling

För att öka såväl acceptans för som engagemang i den samhällsomställning som krävs behöver människor kunskap om vikten av att värna naturen och om hur vägen mot ett hållbart samhälle kan se ut på både individ- och samhällsnivå. Naturskyddsföreningen ska verka för att öka förståelsen för människans beroende av naturen och kunskapen om en hållbar utveckling.

4.4 Rättssamhällets skydd för människor och miljön ska stärkas

Såväl svenska lagar som internationella regleringar till skydd för miljön och mänskliga rättigheter måste stärkas. Naturskyddsföreningen ska verka för väl fungerande prövningsprocesser, att talerätten värnas och lagarna skärps för att bidra bättre till naturskyddet och miljömålen samt för att miljöförsvare och miljöorganisationernas arbete får ett effektivt skydd.

4.5 Hållbara städer och samhällen

Våra städer och samhällen behöver ställas om för att möjliggöra goda liv inom planetens gränser. Naturskyddsföreningen ska verka för hållbar stadsplanering, ett hållbart yteffektivt och hälsosamt transportsystem samt ett hållbart byggande.

Målområde 5: En stark och inflytelserik organisation

Introduktion

Naturskyddsföreningens arbete är viktigare än någonsin. Vetenskapen är tydlig med att natur- och klimatkriserna är akuta samtidigt som det politiska ledarskapet för att tackla dessa kriser är långt ifrån tillräckligt. Därför behövs en stark och trovärdig miljörelse med bred förankring, som driver på omställningen och styr mot en hållbar framtid. Genom att koordinera insatser lokalt, regionalt, nationellt och internationellt blir Naturskyddsföreningen en stark påverkanskraft.

En jämlik och inkluderande organisation är både en möjlighet och en förutsättning för att nå alla grupper i samhället. För att öka genomslagskraften behöver vi mer resurser till miljöarbetet och fler aktiva medlemmar som stannar länge. Samtidigt brottas civilsamhället i dag med att rekrytera och behålla medlemmar, ideellt aktiva och givare. Detta ställer krav på målgruppsanpassning och kompetensutveckling, samt att ledarskapet i hela föreningen och över hela landet är hållbart och inkluderande. Människors engagemang tar sig många olika uttryck, allt oftare som punktinsatser och sporadiskt volontärarbete. För att ge fler möjlighet att kanalisera sitt engagemang genom Naturskyddsföreningen behöver vi både stärka redan aktiva medlemmar och utveckla och förnya de engagemangsformer vi erbjuder.

Att nå ut med nyanserade budskap och vetenskapligt grundad information är en växande utmaning när tempot ökar -- i den politiska debatten, media och sociala medier. För att nå ut i media blir omvärldsbevakning och proaktivt pressarbete allt viktigare. Informationsflödet innebär också en växande mängd desinformation och falska påståenden, ibland för att avsiktligt uppta vår tid och polarisera, ifrågasätta miljörelsen och etablerade fakta. Samtidigt ger sociala medier oss möjligheter att snabbt och direkt kommunicera med och engagera människor. Naturskyddsföreningen behöver finnas i många kanaler, följa med i hur de förändras och ständigt utveckla vår kommunikation för att vi ska kunna nå våra övergripande mål.

Det sker en oroande utveckling i många länder, där demokratiska rättigheter i allt större utsträckning hotas och utrymmet för det civila samhället minskar, så också i Sverige. Världens miljöförsvare utsätts för hot och våld och får sämre förutsättningar att bedriva miljöarbete. Miljöutmaningarna är globala och behöver bemötas med ett starkt engagemang med lokal förankring.

Inriktningsmål

5.1 Fler medlemmar

Naturskyddsföreningen ska vara en folkrörelse som växer och vars medlemmar stannar länge. Vi ska tillsammans och i nya sammanhang, uppmuntra fler att bli medlemmar, samt utveckla värdet i medlemskapet.

5.2 Mer resurser till miljöarbetet

Naturskyddsföreningen ska vara det självklara valet för privatpersoner, företag och institutionella givare som vill bidra till miljöarbetet. Vi ska tillsammans arbeta för att öka intäkterna, bredda finansieringen och förbättra förutsättningarna för insamling i hela föreningen.

5.3 En bred och levande folkrörelse

Naturskyddsföreningen ska vara en levande folkrörelse där alla som delar vår vision hittar former för sitt engagemang. Vi ska tillsammans stärka, vårda och utveckla engagemanget i hela föreningen, skapa nya former för engagemang samt fånga upp och välkomna nya medlemmar genom ett inkluderande ledarskap.

5.4 En stark global miljörelse

Naturskyddsföreningen ska vara en del av en stark global miljörelse som bidrar till en rättvis omställning. Vi ska fördjupa och utveckla samarbetet med och stödet till andra miljöorganisationer i världen, samt öka kunskapen och bilda opinion om vikten av internationellt utvecklingssamarbete och om den nära kopplingen mellan miljö och utveckling.

5.5 En stark påverkanskraft

Naturskyddsföreningen ska vara en viktig påverkanskraft för en hållbar samhällsutveckling. Vi ska tillsammans utveckla hela föreningens kapacitet att bedriva ett starkt påverkansarbete som får genomslag hos beslutsfattare inom såväl politik som näringsliv.

5.6 Trovärdig och engagerande kommunikation

Naturskyddsföreningen ska påverka samhällsutvecklingen och vara en självklar informationskälla för medier, makthavare, medlemmar och allmänheten. Vi ska tillsammans skapa trovärdig kommunikation med stor genomslagskraft för att sprida kunskap, engagera och bilda opinion.

5.7 En jämlik och inkluderande förening

Naturskyddsföreningen ska vara den breda miljörelsen som engagerar människor i hela landet med olika bakgrund, erfarenheter och kompetenser. Vi ska tillsammans aktivt verka för att undanröja hinder för jämlikhet och inkludering i hela organisationen.

Introduktion till metod

Naturskyddsföreningen ska tillsammans med andra miljöengagerade i Sverige och i världen inspirera och motivera brett för de system- och livsstilsförändringar som krävs för att hantera de akuta klimat- och miljöutmaningarna. En hälsosam och frisk natur är en mänsklig rättighet och vi har ett gemensamt ansvar för att vårda vår planet väl och se till att alla får del av dess resurser. Naturskyddsföreningens förändringskraft får sin styrka i kärleken till naturen och underbyggs av en bred och engagerad folkrörelse samt förtroendet för vår kunskap och kompetens.

Naturskyddsföreningen arbetar enligt fem förändringsmetoder. Vi använder dessa metoder på lokal, regional, nationell och internationell nivå för att uppnå våra mål och i förlängningen vår vision. Metoderna kompletterar och förstärker varandra i syfte att utveckla och stärka vår förändringskraft. Samarbete genom strategiska allianser är till exempel en viktig del i föreningens påverkansarbete. Genom att bidra till ökad kunskap om natur- och miljöfrågor och stärka människors känsla för naturen ökar också viljan att värna den. Genom att inspirera fler till engagemang och genom att samarbeta med många, kan vi bedriva ett mer kraftfullt påverkansarbete. Genom väl underbyggda och konkreta lösningsförslag påverkar vi politik och näringsliv till att öka tempot i omställningen och miljöarbetet. Genom att verka för åtgärder som sänker trösklarna för människor att välja de mest miljövänliga alternativen, driver vi på för en produktions- och konsumtionskultur som ryms inom planetens gränser.

Naturkänsla

Naturskyddsföreningen vill väcka och stärka kärleken till och respekten för naturen. Vi människor är sammanlänkade med och helt beroende av naturen för vårt välbefinnande. Att låta våra sinnen vila, att röra oss och bara vara i naturen är något vi mår bra av. Vi har alla ansvar för att ta hand om naturen, för nu levande och kommande generationer.

Genom att vistas i naturen förstår vi den bättre och skapar också relationer till naturområden, växter och djur. Naturskyddsföreningen folkbildar och ordnar aktiviteter som gör det lättare för alla att upptäcka och uppleva naturen, oavsett ålder, ursprung och förkunskaper.

De känslor som barn får när de leker och vistas i naturen följer ofta med som starka minnen upp i vuxen ålder. Överallt finns träd, stigar, bäckar, badklippor och utsiktsplatser med namn som är påhittade av barn eller vuxna som har lärt känna dem. Att en sådan plats hotas eller förstörs kan kännas som att förlora en fast punkt, som är viktig för oss och påverkar vår livskvalitet. Det kan ofta väcka ett engagemang och en vilja att ta ansvar för att värna naturen, i både smått och stort.

Förutom att naturen är viktig för folkhälsan, utgör den lokala naturen för många människor och samhällen i världen också den enda möjligheten till försörjning.

Lokalt: Riksföreningen utvecklar metoder och ger stöd till kretsar och länsförbund i deras arbete med att sprida kunskap och ordnar aktiviteter som gör det lättare för alla att uppleva, trivas och ha roligt i naturen, oavsett ålder, ursprung och förkunskaper. Till exempel får barn och deras vuxna genom barn- och familjeverksamheten Natursnokarna möjlighet att upptäcka och stärka sin kärlek till naturen.

Nationellt: Naturskyddsföreningen värnar om allemansrätten och strandskyddet, som gör det möjligt för alla som lever i Sverige att uppleva naturen. Naturkänslan går som en röd tråd genom riksföreningens aktiviteter och kommunikation, där vi bland annat påminner om kärleken till naturen, sprider kunskap om natur, växter och djur samt tips för att uppleva naturen.

Internationellt: Naturskyddsföreningen arbetar tillsammans med andra organisationer för alla människors rätt till naturen där man bor och verkar. Lokalsamhällen ska ha rätt till sin närnatur, sedvanerätten att nyttja naturen för traditionella näringar ska värnas och traditionell kunskap respekteras. Det handlar om rätten att leva nära naturen, liksom rätten till information och inflytande över förvaltningen av de naturresurser som man är beroende av, såväl för sin försörjning som sin relation till naturen.

Mobilisering

För ett framgångsrikt påverkansarbete krävs att vi är många som engagerar oss för den akuta miljö- och naturkrisen. Vi vill göra det enkelt att engagera sig, oavsett tid och kunskapsnivå, och visa på olika alternativ som passar graden av engagemang. Genom kraftfulla och folkbildande kampanjer och förslag på konkreta miljöinsatser skapar vi möjlighet för alla att stå upp för naturen och ge den en röst. Genom föreningens internationella arbete bidrar vi till växande miljöengagemang i andra länder och en stärkt global miljö rörelse.

Vi är en demokratisk folkrörelse som finns i hela landet. Engagemanget växer i gemenskap med andra. Genom ett inkluderande ledarskap och systematisk kapacitetsutveckling organiserar vi våra medlemmar för ett djupt och långsiktigt engagemang. Våra ledare är relationsbyggare, som vet hur man engagerar och motiverar andra och fångar upp de människor som vill engagera sig hos oss. Vi har metoder och arbetsformer som hjälper människor att utveckla och fördjupa sitt engagemang och vi arbetar löpande med reflektion, utbildning och kunskapsinhämtning för att bli ännu bättre på att organisera fler.

Lokalt: Den lokala kretsen och den regionala arbetsgruppen är exempel på sammanhang för den engagerade att utveckla sitt engagemang och sin kunskap. Publika aktiviteter, medlemsvärvning, kampanjer och påverkansinsatser svetsar samman, skapar mening och engagerar fler. Riksföreningen stödjer arbetet genom att lyssna in de lokala behoven och bidrar till att sprida goda exempel i organisationen.

Nationellt: Genom en bred och inkluderande folkrörelse blir vi många som tillsammans kan påverka samhället till det bättre. Riksföreningen ansvarar för att utveckla arbetsmetoder, organisation och ledarskap i hela föreningen. För att sänka tröskeln för ungas engagemang samarbetar riksföreningen med Fältbiologerna. Genom kampanjer, upprop, trovärdig kommunikation och aktiva nätverk skapar riksföreningen förutsättningar för både lokal och nationell mobilisering.

Internationellt: Tillsammans med föreningens samarbetsorganisationer verkar vi för lokalsamhällets och urfolks rätt att organisera sig för att försvara sin livsmiljö och sina försörjningsmöjligheter. Urfolkens traditionella kunskap och rättigheter ska respekteras. Det internationella arbetet handlar om att stärka människors rätt till kunskap, information och organisering och miljöförsvarens rätt att verka fritt, utan risk för hot och våld. Alla samarbetsorganisationer arbetar för att uppmuntra människor att engagera sig för sig själva och för sin livsmiljö på olika sätt. Det finns en mobiliserande kraft i insikten om att det är många människor i många länder som precis som Naturskyddsföreningen verkar för att värna vår planet och kommande generationers natur och livsmiljö.

Påverkan

De beslut som fattas idag är avgörande för om vi lyckas skydda livet på vår planet och säkra ett gott liv inom planetens gränser. Därför arbetar Naturskyddsföreningen med att påverka beslutsfattare inom politik, näringsliv och offentlig sektor i Sverige, EU och globalt. Grunden för vårt påverkansarbete är folkrörelsens kraft och gedigen kunskap.

Vi påverkar för att få till stånd en omställning av samhället i den takt som krävs. Vi verkar för att företag och offentliga aktörer utöver att följa lagar och regler även ska gå före och visa vägen.

I vårt påverkansarbete arbetar vi konstruktivt och i dialog, för att identifiera problem och föreslå lösningar. Våra förslag bygger på välgrundad sakkunskap, god kännedom om politiska processer för påverkan samt långsiktighet.

Vi påverkar genom direkta kontakter och dialog med företrädare för politik, näringsliv, myndigheter och organisationer. Vi medverkar i utredningar och referensgrupper och svarar på remisser för att påverka beslut genom formella processer. Vi granskar, driver kampanjer och gör utspel för att bilda opinion för våra förslag och påverka aktuella processer. Vi påverkar också genom att överklaga ärenden med betydande miljöpåverkan och driver miljörättsliga frågor av strategisk betydelse.

Lokalt: På lokal och regional nivå verkar kretsar och länsförbund för att påverka politiker, näringsliv och andra nyckelaktörer. Det görs bland annat genom dialog, medborgarförslag, upprop, insändare och debattartiklar i lokalpress, kampanjer, opinionsbildning i sociala medier och juridiska processer. Riksföreningen stödjer arbetet genom att erbjuda verktyg, utbildningar och erfarenhetsutbyte för att stärka det lokala opinions- och påverkansarbetet.

Nationellt: Genom att rikta oss direkt till ansvariga politiker, näringslivsföreträdare och andra makthavare på nationell och EU-nivå för vi fram konkreta förslag och lösningar som driver på den gröna omställningen och som värnar naturen. Det är ett påverkansarbete som kommer till uttryck i bland annat riksomfattande påverkanskampanjer, debattartiklar i rikspress, namninsamlingar och i dialog med makthavare. Vi värnar om rättssamhället och dess skydd av miljön genom att få till stånd prövningar av särskilt miljöfarliga beslut.

Internationellt: Det internationella påverkansarbetet riktar sig till politiker, näringsliv, finansiella sektorn och andra beslutsfattare nationellt och internationellt för att få till stånd regelverk och beslut som gynnar människor och miljö globalt. Tillsammans med andra miljöorganisationer driver vi påverkansarbete och kampanjer, ofta kopplat till förhandlingar av multilaterala avtal. Vi verkar för miljöförsvarens rätt att stå upp för miljön och delta i beslutsfattande utan att utsättas för hot och våld. Inom ramen för vårt internationella program stödjer vi även miljöorganisationer runt om i världen i deras påverkansarbete.

Konsumentmakt

När människor går samman, motiverade och beredda att driva på för en hållbar utveckling, skapas en maktfaktor med kraft att påverka samhällsutvecklingen. Sociala rörelser skapar systemförändring. Kollektiva förflyttningar stimulerar företag att utveckla sina affärsidéer och ger politiken mod att stärka regelverken.

Nyckeln till förändrade konsumtionsmönster ligger i människors förändrade attityder och beteenden. Naturskyddsföreningens arbete stödjer privatpersoner, företag och offentliga uppköpare att göra kloka val som bidrar till en hållbar konsumtionskultur.

Konsumentinformation om till exempel skadliga kemikalier och nyttan med ekologisk mat uppmuntrar till attityd- och beteendeförändringar. Miljömärkning och vägledning till resurseffektiva val gör det lättare att välja det hållbara. Offentlig upphandling är ett sätt att ställa miljökrav på varor och tjänster och göra utbudet mer hållbart.

Med aktiva medlemmar och nätverk verkar Naturskyddsföreningen på olika plan och genom olika aktiviteter för att främja hållbara konsumtionsbeteenden. Vi driver också på för skärpta regelverk och styrmedel som styr mot hållbarhet. Arrangemang och aktiviteter erbjuder människor ett viktigt och roligt sammanhang som bidrar till att forma gemensamma hållbara normer som grund för hållbara livsstilsval och nya sociala rörelser.

Lokalt: Riksföreningen stödjer årligen olika lokala aktiviteter, temadagar/-veckor och kampanjer med fokus på återbruk, reparation och att köpa second hand. Vid nykonsumtion uppmuntras till köp av hållbara och miljömärkta varor.

Nationellt: I riksomfattande kampanjer, temadagar och -veckor lyfter vi frågor som återanvändning och reparation samt vikten av minskad och/eller en mer resurssnål konsumtion av varor och tjänster. Genom vår egen miljömärkning, Bra Miljöval, agerar Naturskyddsföreningen miljövägvisare för privatpersoner, företag och offentliga aktörer.

Internationellt: Flera av föreningens samarbetsorganisationer arbetar med att stärka konsumentmakten, till exempel genom att vara en del av vår årliga Green Action Week som samlar organisationer över hela världen för att skapa mer hållbara konsumtionskulturer. Vi arbetar också för att belysa hur konsumtionen binder samman oss människor genom globala varukedjor och produktionssystem. Konsumtionen i Sverige, och EU:s handelsregler, är exempel på faktorer som påverkar människor och miljö i andra länder.

Samarbete

En förutsättning för att lyckas lösa dagens och framtidens utmaningar är att samarbeta med andra. Naturskyddsföreningen samarbetar därför med andra organisationer, nätverk, företag och myndigheter på olika nivåer, såväl i Sverige som i EU och i andra delar av världen. Vi söker samarbeten som ökar påverkanskraften i de frågor vi driver. På det sättet når vi inte bara fler grupper i samhället – att gå samman och tala med en gemensam röst kan också förstärka ett budskap, förslag eller krav.

Samarbete med andra aktörer innebär ett viktigt samspel och lärande där föreningen påverkar och påverkas. Samarbetspartners miljöarbete och trovärdighet på miljöområdet är avgörande för föreningens beslut att ingå samarbete. Vi samarbetar dock inte bara med aktörer som redan bedriver ett aktivt miljöarbete, utan där störst miljönytta kan uppnås.

Föreningens samarbetsorganisationer påverkas av det krympande utrymmet för civilsamhället i många länder. Också i Sverige finns det krafter som söker minska civilsamhällets inflytande. Att vara en röst för civilsamhällets rätt att verka är därför en viktig del av vårt internationella samarbete.

Lokalt: Kretsar och länsförbund samarbetar med lokala miljöorganisationer, studieförbund och andra som vill stå upp för naturen. Riksföreningen bistår med relevant sakkunskap, verktyglådor och stöd till erfarenhetsutbyte och samarbete kretsar och länsförbund emellan.

Nationellt: Naturskyddsföreningen är en del av den svenska och europeiska miljörelsen. Vi söker strategiska samarbeten för att lösa dagens och morgondagens utmaningar. För ökad påverkanskraft samarbetar vi med organisationer, företag och nätverk. Det stärker vår röst och ökar våra intäkter, vilket minskar sårbarheten och ökar möjligheterna att arbeta strategiskt och långsiktigt hållbart.

Internationellt: Naturskyddsföreningen är en del av den globala miljörelsen. Föreningens internationella samarbete har ett rättighetsbaserat och ömsesidigt partnerskap som nav, och inbegriper kortare projekt och insatser liksom långvariga och djupgående samarbeten med andra organisationer. Vi har ett omfattande samarbete med miljöorganisationer i låg- och medelinkomstländer där människor som lever i fattigdom är särskilt hårt drabbade av miljöförstöring. Samarbetet innehåller både ett direkt stöd till organisationerna och ett bredare påverkanssamarbete kring gemensamma frågor.